

TUJERODNE INVAZIVNE RASTLINE V OKOLICI DRAGOVEGA DOMA NA HOMU

SEMINARSKA NALOGA
VARUH GORSKE NARAVE 2018

Boris Luka LUKANC – PD Zabukovica

Mentor: Marijan DENŠA

Vsebina

Vsebina	2
Uvod	3
Namen in cilj naloge	3
O tujerodnih rastlinah in o tujerodnih invazivnih rastlinah	4
Problemi, znani že tri četrt stoletja	4
Dragov dom na Homu (605 m)	5
Invazivne tujerodne vrste v okolici Dragovega doma	6
Opisi tujerodnih invazivnih vrst v okolici doma.....	7
Octovec (<i>Rhus typhina</i>)	7
Lovorikovec (<i>Prunus laurocerasus</i>)	9
Enoletna suholetnica (<i>Erigeron annuus</i>)	10
Lovkasta mrežnica (<i>Clathrus archeri</i> (Berk.) Dring).....	11
Pozna čremsa (<i>Prunus serotina</i> Ehrh.)	12
Načrti in ukrepi za izboljšanje stanja	13
Opisi predlaganih domačih vrst in naravnih habitatov	14
Navadna bodika (<i>Ilex aquifolium</i>)	14
Druge drevesne in grmovne vrste	16
Suha travišča.....	17
Zaključek.....	18
Fotografije:	19
Viri in literatura:	19

Uvod

Narava je vse, kar nas obdaja, kar vidimo in čutimo in ni delo človeških rok. Je živa narava, kot so rastline in živali, glive in bakterije in neživa: kamen, voda, zrak, svetloba in toplota. Gora je sicer izrazita vzpetina, a se začne s podnožjem, kjer je vegetacija bujna in pokrajina zelo različna, kjer biva človek, ki je krivec za to, da potrebujemo varstvo narave. Torej smo varuhi gorske narave varuhi narave nasploh in ne samo gorske.

Slovenski planinci s(m)o zgodaj ugotovili, da je narava, tudi gorska, ogrožena predvsem zaradi ljudi. Leta 1957 je planinska zveza Slovenije od tabornikov prevzela gorsko stražo. Njeni člani, gorske stražarke in stražarji so opozarjala na to, kaj je v hribih prav in kaj narobe.

Kasneje, leta 2002 je PZS za planince, ki naj bi posebej skrbeli za varstvo gorske narave, vpeljala nov strokovni naziv, to je varuh gorske narave ter ustanovila komisijo za varstvo gorske narave.

V gore hodim že vrsto let in me naravovarstvena problematika ves čas zanima, zato sem se v letošnjem letu odločil, da opravi tečaj za naziv varuh gorske narave. V okviru tega usposabljanja je treba izdelati tudi seminarsko nalogo z naravovarstveno problematiko gorskega sveta. Ker sem član PD Zabukovica, ki skrbi za Dragov dom na Homu, okoli katerega rastejo tujerodne rastlinske vrste, kar po mojem mnenju ni dobro, sem se odločil za nalogo s to vsebino.

Namen in cilj naloge

Ambrozija, veliki dežen, japonski dresnik, visoki pajesen in številne druge so rastline z drugih celin so se pojavile v naravi, ker so ušle iz vrtov in parkov ter se začele nenadzorovano širiti v naravo in izpodrivati domače vrste. Nekatere so celo nevarne, alergene, strupene za ljudi. Širijo se z vetrom, prenašajo jih ptice, z razvejanim koreninskim sistemom. Če jih skušamo uničiti, semena kar dozoriijo, iz ostankov korenin ali celo delčkov stebel ponovno poženejo.

Osnovna značilnost invazivnih tujerodnih rastlin je velika vitalnost in sposobnost širjenja. Ogrožajo avtohtone rastlinstvo ter živalstvo, naše okolje in naravo ter ljudi.

Namen naloge je predstaviti, kako invazivne tujerodne vrste preraščajo okolico koč in zakaj to ni dobro ter spodbuditi planinsko društvo, za njihovo odstranitev.

Cilj naloge je pokazati, katere domače (avtohtone) vrste so primernejše za sadnjo v okolico koč in zakaj ter kako bomo to storili.

Planinci PD Zabukovica smo veliki ljubitelji narave in ni nam vseeno, oziroma nam ne sme biti vseeno, kakšna je narava okoli naše koč - ohranjena ali ogrožena zaradi širjenja invazivnih tujerodnih vrst, ki ogrožajo naravo in naše zdravje. Zato moramo poskrbeti, da invazivne tujerodne vrste v največji možni meri iz okolice koč odstranimo. O tem moramo ozaveščati svoj podmladek in druge obiskovalce (izletnike) naše koč.

O tujerodnih rastlinah in o tujerodnih invazivnih rastlinah

O tujerodnih rastlinah in o tujerodnih invazivnih rastlinah se pred leti pri nas ni veliko govorilo. Jih je pa pri nas veliko, okoli 750 vrst. Vsako leto jih je več. Sem štejemo vse rastline, ki jih je skozi stoletja prinašal človek z raznih popotovanj, ker so mu bile všeč kot okrasne rastline, rastline za hrano za ljudi in živali, za čebeljo pašo, za les. Večina rastlin se je lepo vključila med ostale domorodne, avtohtone rastline.

Nekatere, približno 10% tujerodnih rastlin obstane in približno 10% le-teh postane invazivnih. To pomeni, da so se prilagodile, da so skočile čez plot, se začele nekontrolirano razraščati in začele izpodrivati domorodne rastline.

Z razraščanjem so začele uničevati naravne habitate domorodnih rastlin. Poleg tega so se tako razrastle, da so postale nevarne za ljudi in živali, za avtohtono floro. Nekatere so zelo strupene, visoko alergene, agresivne ter zelo prilagodljive in jih bo zelo težko ali pa se jih sploh ne bo več dalo iztrebiti. Širijo se z vetrom, z razvejanim koreninskim sistemom, semena raznašajo ptice, širijo se po vodi, raznaša jih človek, mehanizacija, širijo se vzdolž cest in železniških tirov.

Seveda se poleg invazivnih tujerodnih rastlin pri nas širijo tudi invazivne tujerodne živali (o teh ne bomo pisali) in drugi organizmi, npr. glive. Ena od njih, lovkastra mrežnica, je v nalogi opisana, saj se širi v okolici Dragovega doma.

Problemi, znani že tri četrt stoletja

Znani slovenski botanik Viktor Petkovšek je že leta 1953 opozoril na nevarnost širjenja tujerodnih (alohtonih) rastlinskih vrst, ki v novi domovini postanejo naturalizirane, se spontano razširjajo, ter v naravnem okolju izpodrivajo samonikle (avtohtone) vrste. Take vrste danes imenujemo invazivne. V članku iz leta 1953 je zapisal: «V Evropi so opazili velik prirastek novih adventivnih vrst po prvi svetovni vojni, deloma že tudi prej. V tem obdobju so se močno razširile nekatere rastline, kot na primer: *Pleuropterus cuspidatus* (danes *Fallopia japonica*), *Impatiens parviflora*, *Solidago serotina* (danes *Solidago gigantea*), *Rudbeckia laciniata*, *Helianthus* – vrste in druge, ki delajo ponekod na obdelanih površinah, traviščih, deloma tudi gozdovih že občutno škodo. Kakor sem že omenil, so to predvsem antropohorne vrste, ki so se v nekaterih primerih tako razmnožile, da so postale škodljive in so negativen faktor v rastlinski proizvodnji.»

* Vir: Petkovšek V., 1953. Prispevki k adventivni flori slovenskega ozemlja. Zbornik za kmetijstvo in gozdarstvo 1: 68-79.

Dragov dom na Homu (605 m)

Dom stoji na razglednem hribu Hom nad Savinjsko dolino zraven cerkve sv. Magdalene, ki je v osnovi iz druge polovice 14. stoletja.

PD Zabukovica je uredilo planinsko postojanko v nekdanji mežnariji, ki jo je temeljito adaptiralo. Dom so odprli 17. septembra 1967. Poimenovan je po Dragu Ocvirku (1891-1976), takrat enem najstarejših in najbolj požrtvovalnih članov PD Zabukovica, ki je vseskozi podpiral gradnjo postojanke in pri adaptaciji mežnarije opravil ogromno prostovoljnega dela. Zemljišče okrog doma je PD podaril Karel Petek-Mežnarjev.

Leta 1970 so prizidali verando in klet, ter leta 1972 uredili cesto do podnožja vrha. Potem so zgradili prizidek in obnovili vse prostore. Razširjen dom so odprli 24. julija 1977. Leta 1979 so ob pomoči teritorialne obrambe napeljali telefon.

V gostinskem prostoru je 32 sedežev, točilni pult, posebna soba premore 45 sedežev, pri mizah pred domom je 32 sedežev, na pokriti razgledni terasi je 20 sedežev. Postojanka ima WC, centralno ogrevanje, elektriko in telefon.

Dragov dom je priljubljen cilj planincev in izletnikov, saj nanj vodijo številne različno dolge in zahtevne poti, večinoma skozi lepe mešane gozdove. Poleg tega dom stoji na izredno razgledni točki.

Razgledi:

Na vzhodni strani so nad Savinjsko dolino vzpetine severnega dela Posavskega hribovja, v bližini se dviga Bukovica, pred njo sta naselji Griže in Migojnice, za njo pa proti Posavskemu hribovju Zabukovško-Libojska kadunja, kjer so do leta 1966 kopali rjavi premog.

Proti severovzhodu vidimo Celjsko kotlino, Konjiško goro in Boč, na vzhodu pa tudi Donačko goro;. Na jugovzhodu se lepo vidi Malič, s stolpom RTV, na južni strani so gozdnata pobočja Gozdnika, Kamnika in Mrzlice.

Na zahodni strani je hribovit svet severnega dela Posavskega hribovja z Golavo v ospredju, na njeni desni pa vidimo Savinjsko dolino proti Preboldu, Braslovčam in Polzeli, Goro Oljko, Dobrovlje in Golte.

Proti severu se za Savinjsko dolino s Šempetrom in Žalcem razteza Ponikevska planota, za njo se dvigajo Paški Kozjak, Uršlja gora in Pohorje, zadaj se kaže tudi Golica.

Panoramska slika razgleda od doma je na zadnji strani naloge.

Invazivne tujerodne vrste v okolici Dragovega doma

Okolica Dragovega doma je lepo urejena, vendar se je z menjavami oskrbnikov, menjavala in spreminjala tudi zasaditev in ureditev okolice. Z leti so se postavile zasaditve, ki so za nepoučenega obiskovalca na oko lepe, vendar za to okolje niso primerne. Taka je npr. zasaditev octovca. Drevesa octovca spadajo med tujerodne invazivne vrste. Drevesa so se kljub redni košnji že precej razširila po okolici doma.

Slika: Razbohoteni octovec pred domom

Dodatno skrb vzbujajoča je tudi prisotnost lovorikovca (*Prunus laurocerasus*), ki je vednozeleni listavec in je priljubljena rastlina za zasaditev živih mej. Od tam se širi v gozd in na pašnike.

Poleg octovca in lovorikovca v bližini doma najdemo tudi veliko enoletne suholetnice in drugih vrst, npr. žlezaste nedotike.

Še več vrst je v širši okolici, zlasti v vznožju Homa, predvsem ob vodi. Ponekod invazivne tujerodne vrste brežine voda že povsem preraščajo. Opisal bom vrste, ki se nahajajo v bližnji okolici našega planinskega doma.

Opisi tujerodnih invazivnih vrst v okolici doma

Octovec (*Rhus typhina*)

Octovec je velik, listopadni grm ali manjše drevo, s široko kupolasto krošnjo. Večinoma doseže okoli 5-7 m višine. Listi so lihopernati, dolgi 30-60 cm, sestavljeni iz številnih, 6-12 cm dolgih lističev. Lističi so nazobčani, zgoraj temno zeleni, spodaj svetli, jeseni se obarvajo oranžno in do živordeče. Mlade veje so gosto puhasto dlakave, razvejane kot rogovje. Drobnih zelenkastorumenih cvetovih so združeni v zelo goste lataste socvetja. Goste skupine oblih, temnordečih, dlakavih koščičastih plodov, ki se razvijejo iz teh socvetij, ostanejo na drevesu do spomladi.

Slika: Octovci zavzemajo vse več prostora

Čas cvetenja: junij-julij.

Zrelost semen: avgust-september.

Razmnoževanje: Octovec se uspešno razrašča s koreninskim sistemom, ki je plitev, vendar obsežen. Iz njega poganjajo novi poganjki, ki hitro rastejo. Semena so slabo kaljiva. Kaljivost semen poveča potovanje plodu skozi prebavilo živalskega raznašalca semen.

Rastišča: V naravi raste na motenih rastiščih, cestnih robovih, razpokah pločnikov, na suhih, kamnitih tleh, opuščeni poljih, požganih območjih. Velikokrat je gojen kot okrasno drevo.

Odstranjevanje: Drevo požagamo in izkoreninimo. Nato redno odstranjujemo na novo pognale poganjke. Odžagano površino debla lahko premažemo s herbicidom. Herbicide lahko uporabljajo le osebe z vsemi potrebnimi potrdili in dovoljenji na način, ki ne škodi ljudem in okolju! Tak način naravi ni prijazen, zato se mu planinci izogibamo!

Kam z odstranjenimi rastlinami: Rastline razžagamo in oddamo v zbirni center kot zeleni odrez. Lahko jih požgemo v kontroliranem okolju.

Slika: Mladika, ki poganja iz korenine

Opozorilo: Listi in plodovi vsebujejo strupene snovi, ki dražijo kožo. Močni in številni poganki izražajo v okolici rastline tudi še potem, ko drevo požagamo.

Za planince odstranjevanje s herbicidi ne pride v poštev, saj je naravi neprijazno. Drevesa bomo odstranili z žaganjem, nato pa redno, sprva tudi mesečno če bo treba, odstranjevali nove poganjke.

Skrb za organizacijo in koordinacijo akcij bo prevzel odsek za varstvo gorske narave.

Lovorikovec (*Prunus laurocerasus*)

V bližnji in daljni okolici doma lahko pogosto srečamo tujerodno vrsto lovorikovec, ki je na opozorilnem seznamu invazivnih tujerodnih vrst.

Vrsta je priljubljena za zasaditev živih mej, saj je vedno zelena, listi so lepo bleščeči. Zato je posebno vidna je pozimi in temu primerno atraktivna. Poleg tega se lepo obrezuje. Za prodajo ga oglašujejo številne vrtnarije.

Slika: Lovorikovci (in octovci) v okolici doma in cerkve pozimi

Lovorikovec je vednozelen okrasni grm z usnjatimi, do 25 cm dolgimi eliptično suličastimi listi, ki so nameščeni premenjalno. Cvetovi so beli, drobni, v mnogocvetnih pokončnih grozdih. Plod je koščičast, dolg okoli 1 cm, bleščeče črn. Skorja je rjavo siva, gladka, z lenticelami. Skorja mladih poganjkov je zelena.

Izhaja iz JV Balkanana in zahodne Azije. Pri nas je nasajen v parkih in vrtovih, v mestih in predmestjih ter v živih mejah, saj se dobro in enostavno obrezuje.

Z vzgojo so ga vrtnarije dobro prilagodile na naše podnebje in ne pozebe več. Žal lahko ptiči njegovo seme raznašajo daleč naokoli. Zato se že širi po gozdovih, kar je zaradi njegove »zimzelenosti« pravzaprav vedno zelenosti zelo nevarno.

Opozorilo: Koščice plodov so strupene, nevarne so otrokom

Tudi v okolici Dragovega doma so že posamezni primerki, ki bi jih bilo modro odstraniti.

Enoletna suholetnica (Erigeron annuus)

Enoletno suholetnico so kot okrasno rastlino v Evropo prinesli konec 17. Stoletja, prvi podatki o njenem pojavljanju v Sloveniji pa so iz leta 1841. Je zelo agresivna in se ponekod množično pojavlja tudi na travnikih; ima zelo slabo krmno vrednost, kar negativno vpliva na živino.

Slika: V neposredni bližini doma se ob cesti-pojavlja enoletna suholetnica

Zacveti že junija in lahko cveti do pozne jeseni. Korenini do meter globoko in spet požene, če jo kosimo, poganjki lahko zacvetijo že pri 10 centimetrih višine. Razširjena je po vsej Sloveniji in izpodriva domorodne rastline. Rožke raznaša veter.

Odstranitev je zelo težka. Posamezne rastline lahko odstranimo s puljenjem in večletno košnjo pred cvetenjem. Velika previdnost je potrebna pri odlaganju pokošenega materiala.

Habitat: Neredno košeni travniki, opuščene njive, ruderalna mesta, cestni robovi in slabo vzdrževane zelenice ter logi in prodišča.

Status: Zelo pogosta, pojavlja se v večjem delu Slovenije, izjema so le najvišje ležeči predeli. Redko jo najdemo nad 1000 m nmv, vendar se zaradi klimatskih sprememb zanesljivo širi tudi v višje lege.

Lovkasta mrežnica (*Clathrus archeri* (Berk.) Dring)

Lovkasta mrežnica je gliva. Takoj jo prepoznamo po obliki polipa s 3 do 7 rdečimi kraki (lovkami), ki so prekriti z olivno zeleno sluzjo in smrdijo po mrhovini. Mlad trosnjak požene iz jajca, ki je na površini tal ali napol ugreznjeno v tla. Na začetku so kraki blede rdeči in na vrhu združeni, kmalu se razprejo ter postanejo intenzivno rdeči in so dolgi 5-12 cm. Sluzasta snov na lovkah vsebuje trose, smrdi in privablja muhe, ki trose raznašajo.

Slika: Ob označenih poteh, ki vodijo k domu, se v zadnjem obdobju pojavljajo lovkaste mrežnice.

Habitat: Gliva je gniloživka (saprod) in jo najdemo na odpadlem listju, panjih in lesnem opadu.

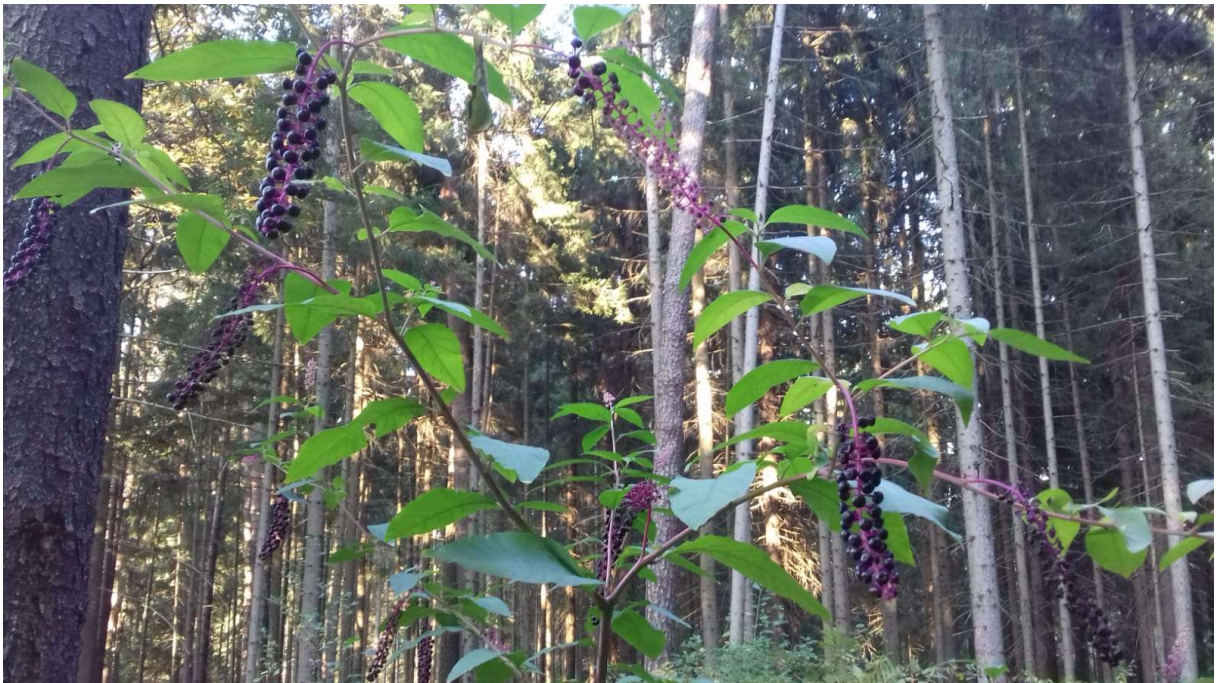
Status: Pri nas je vedno pogostejša, predvsem na toplih in vlažnih rastiščih v listnatih gozdovih in parkih, v grmiščih, na travnikih in pašnikih.

Pozna čremsa (*Prunus serotina* Ehrh.)

Pozna čremsa je listopadno drevo z nekoliko brezoblično, a dokaj gosto krošnjo. Navidezno je zimzeleno, saj jeseni pozno odvrže liste.

Skorja je črno rjava, svetleča, zgodaj razpoka in se močno lušči, na starih drevesih je hrapava. Poganjki so bleščeče rdeče rjavi. Listi so veliki približno 12 x 4 cm, precej usnjati, zgoraj temni in bleščeči, spodaj goli, z žlezami na vrhu listnega peclja kot češnja. Na spodnji strani ima oranžno bele dljučice.

Cvetovi so majhni, beli, združeni v gosta grozdasta socvetja. Plodovi so sprva škrlatni, nato purpurno črni.

Slika: V okolici doma se je pojavila tudi pozna čremsa.

Habitat: Sajena na vrtovih in parkih, naturalizira se na kisli peščeni do ilovnati podlagi.

Status: Stanje ni dobro poznano, ponekod na vzhodu države je že naturalizirana in lokalno invazivna.

Škoda bi bilo, da bi se razširila v okolici doma, ko imamo dovolj lepih domačih vrst. Zato bi jo bilo treba iztrebiti, čeprav je zaradi cvetov in plodov privlačna za žuželke in ptice.

Načrti in ukrepi za izboljšanje stanja

Ker je naša dolžnost in skrb, da ohranjamo okolico doma pred invazijo tujerodnih vrst, za dohodne poti je morda že prepozno, je prav, da vsaj v okolici doma ohranimo prvobitno naravo in pri ureditvi okolice doma sadimo domače rastlinske vrste.

Po posvetu z odgovornimi za Dragov dom-PD Zabukovica smo enotno ugotovili, da je treba tujerodno invazivno rastlinje okoli doma odstraniti in nadomestiti z naravnemu okolju primerno zasaditvijo. Tako želimo odstraniti vse rastoče octovce (*Rhus typhina*) in jih nadomestiti z posaditvijo starih sort sadnega drevja, slovenskega simbola lipe (*Tilia*) in navadne bodike (*Ilex aquifolium*), ki je v okoliških gozdovih in še posebej na sosednji Golavi močno prisotna.

Seveda bo treba drevesa saditi tako, da ne bodo ovirala razgledov in ne pogleda na dom. Posebej za to je primerna bodika, ki raste počasi in ne dosega velikih viši. Če je nujno, jo lahko tudi obrežemo.

Pod sami domom v smeri vzhoda želimo v dogovoru z lastnikom ohraniti še lep primer suhega travnišča. Na travniščih bodo lahko obiskovalci občudovali različne kukavičevke (seveda, če travnik ne bo gnojen) in druge vrste suhih travnišč. Zaradi pestrosti cvetlic suhe travnike obiskujejo različne žuželke, posebej vabljivi so metulji in čmrlji.

Za zasaditev so zelo primerne tudi druge gozdne drevesne in grmovne plodonosne vrste.

Velika vrednost Dragovega doma so razgledi na vse strani, ki jih omogočajo travniške površine. Na zahodni strani doma se zaraščajo. Trenutno jih zarašča žlezasta robida, naslednja faza bo leščevje in gabrovje. Namesto tega lahko na tem mestu osnujemo grmišče plodonosnih grmovnic.

Vse ukrepe bo treba izvajati postopno, redno (trajno) in seveda racionalno ter v sozvočju z naravnimi dejavniki.

V delo je treba pritegniti širše članstvo s predhodno najavo dogodka in utemeljitvijo vzrokov, da bo članstvo akcijo sprejelo za svojo oziroma društveno.

Zelo pomembno je vzgojno delo z otroki. Na predhodnih delavnicah jim je treba razložiti, zakaj octovci in druge tujerodne vrste ne spadajo v okolico doma. Otroci lahko o temrišejo in pišejo, predstavijo, kakšna je njihova vizija sonaravne okolice doma. Dobro bi bilo, da bi mladina sodelovala pri sadnji novih vrst, simbolično seveda. Posamezna drevesa lahko poimenujejo in skrbijo zanje (zalivanje), ko bodo na Hom prišli v okviru krožka.

Dobro bi bilo pripraviti informativno tablo ali vsaj plakat o tem zakaj bomo odstranili invazivne tujerodne vrste in drugo, poučno tablo o naravnem rastju v okolici doma, seveda v sodelovanju s strokovnjakom botanikom.

Opisi predlaganih domačih vrst in naravnih habitatov

Navadna bodika (*Ilex aquifolium*)

Bodika, božikovina ali božje drevce je samonikla (domorodna, avtohtona) gozdna drevesna vrsta.

Drevo je nizke rasti, doseže 10, največ 12 metrov višine, zato raste v senci drugih dreves, pogosto bukve. Zaradi nizke rasti in poškodb v mladosti kasneje pogosto raste v obliki grma. Bodika je doma v gozdovih večjega dela Slovenije, predvsem na Štajerskem in drugod, kjer je topleje.

V gozdovih v širši in bližnji okolici doma je bodike za slovenske razmere nenavadno veliko. Posebej veliko jo je na Golavi, kjer se razrašča tako na gosto, da preprečuje naravno pomlajevanje drugih vrst. To je prava posebnost.

Slika: Bodika je v gozdovih okoli doma močno prisotna

Bodika je vedno zeleni listavec, listi so na drevesu vse leto, kar nas spominja na drevesa in grme ob Sredozemlju, kjer je vse leto topleje, kot je pri nas. In res, **bodika je terciarni relik**t - v naših krajih je rasla, ko je bila klima pri nas precej toplejša, pred ledenimi dobami.

Druga njena zanimivost je, da je dvodomna, na nekaterih drevesih dozori samo moški cvetovi, na drugih samo ženski. V naravi lahko ločimo moška in ženska drevesa po tem, da na ženskih v jeseni dozori atraktivne rdeče jagode. Jagode so hrana gozdnim pticam in drugim živalim, ljudje jih nabiramo za okras.

Bleščeči listi ostanejo na drevesu do tri leta, preden ostarijo in odpadejo. Predvsem na spodnjem delu drevesa so nazobčani, s tem se drevo pozimi brani pred objedanjem od velikih rastlinojedih živali.

V preteklosti so jo uporabljali za zdravilne namene in za okrasitve pri raznih slavnostih, pogosto so jo izkopavali, da bi jo posadili v kot okrasno drevo. To je marsikje pripeljalo do njene ogroženosti in celo iztrebitve. Zato so jo v mnogih državah zakonsko zaščitili. Tudi v Sloveniji je **na seznamu zavarovanih vrst**. Poleg tise je edina zavarovana drevesna vrsta pri nas.

Pri nekaterih narodih, posebno med Anglosasi, je vejica bodike obvezen okras doma med božičnimi prazniki. Znana je stara navada, da ima fant pravico poljubiti dekle, ki se ustavi pod vejico bodike – nekoliko manj znana, vendar tudi zelo stara zvijača fantov je, da so obešali vejice nad ogledalom, tam pač, kjer se dekleta zanesljivo ustavijo.

Povrh vsega je vedno budila človeško domišljijo. Predstavljala je vitalnost žive narave nad zimo. Je pogost motiv prednovoletnih voščilnic in kot že napisano, okras ob praznovanjih. V okolici doma bodo namesto mrtvih, sušečih se vejic rasla živa drevesa, ki nas bodo spodbujala k opazovanju in spoznavanju narave.

Zaradi vednozelenosti, lepo oblikovane krošnje, bleščečih listov in živordečih jagod je bodika zelo lepa in zanimiva okrasna drevesna vrsta. Posebej pozimi. Ker je avtohtona in ker ne zraste visoko, je toliko bolj primerna za zasaditev v okolici planinskega doma.

Druge drevesne in grmovne vrste

Za zasaditev na gozdnem robu so zelo primerne številne rastišču primerne gozdne **plodonosne drevesne vrste**. To so divja češnja, lesnika in drobnica, jerebika, mokovec, tudi brek in na posebno lepo mesto tudi skorš. Te vrste so zanimive zato, ker spomladi lepo cvetijo, poleti njihovi plodovi privabljajo ptice in druge živali, mnoge so užitne tudi za ljudi, jeseni imajo pisano obarvane liste, pozimi je zanimivo njihovo lubje. Poleg tega po navadi ne zrastejo visoko.

Zelo so dekorativne tudi breze rdeči bor, če raste na odprtem in sam.

Prav tako so za ohranjanje naravnega ravnovesja, preprečevanja erozije in bližnjic ter ohranjanja razgleda in v poučne namene primerne tudi **plodonosne gozdne grmovnice**. V okolici doma rastejo številne vrste, najbolj primerne so šipek, glog, črni trn, šmarna hrušica, dren in dobrovita. Lahko jih sadimo na primerna mesta ali samo pospešujemo z odstranjevanjem tekmecev na njihovih prvotnih rastiščih.

Z oblikovanjem gozdnega roba s plodonosnimi grmovnimi in drevesnimi vrstami poskrbimo istočasno za biodiverzitetni, okoljski in estetski učinek. S plodovi se hranijo živali, predvsem ptice, pa tudi glodavci in srnjad ter prašiči. Na cvetovih nabirajo medicino žuželke. S temi drevesi in grmi zaviramo širjenje gozda na travniške površine in hkrati rast višjih dreves, ki bolj kot nižja zastirajo razgled. Poleg tega so te vrste lepe na pogled v vseh letnih časih in bogatijo optično pa tudi zvočno podobo (ptičje petje) gozda in gozdnega roba.

Slika: Jerebika je plodonosna in dekorativna vrsta gozdnega roba

Suha travišča

Suha travišča so s travami in travniškimi cveticami porasle površine na suhih, plitvih in s hranili revnih tleh. Za njih je značilna nizka in redka travna ruša. Ustvaril jih je človek (s posekom gozda) in jih še danes vzdržuje z zmerno košnjo ali pašo, velikokrat kmetje kombinirajo oboje. V preteklosti so jih neredko zasadili s starimi sortami sadnega drevja, zato se ti travniki pojavljajo tudi v travniških sadovnjakih.

Slika: Travniški sadovnjak

Za suha travišča je značilna visoka pestrost rastlin in živali, saj lahko na enem kvadratnem metru naštejemo do 80 različnih vrst. Največja pestrost je na traviščih z zmerno do nizko (ekstenzivno) rabo.

Suha travišča so ogrožena zaradi opuščanja rabe (košnje, paše) in posledično zaraščanja. Kmečko prebivalstvo na tem območjih se stara, mladi se odseljujejo, ljudi, ki še obdelujejo zemljo je vedno manj. A tudi intenzivno gospodarjenje z zgodnjo in pogosto košnjo ali prevelika obtežba pašnika z živino ter prekomerno gnojenje spremeni pestra suha travišča.

Ključno vlogo pri ohranjanju suhih travišč imajo marljivi in vztrajni kmetje, katerih delo je velikokrat premalo cenjeno in spoštovano. Ker so suha travišča bivališče številnih vrst rastlin in živali, tudi redkih in ogroženih, ima njihovo ohranjanje velik pomen pri ohranjanju naravnega ravnovesja in zdravega okolja.

Pa planinsko vzgojo imajo suha travišča velik pomen, saj so cvetlice in žuželke, zlasti metulji in čmrlji za mladež zelo zanimivi.

Zaključek

Za klimatskimi spremembami in spreminjanjem življenjskega prostora so invazivne tujerodne vrste drugi najpomembnejši vzrok izumiranja rastlinskih in živalskih vrst. Te vrste žal vedno bolj prodirajo v neokrnjeno naravo, kjer stojijo planinske kočice.

Najbolj uspešno reševanje tega problema je zgodnje odkrivanje in odstranjevanje, po možnosti izkoreninjenje (eradikacija) invazivnih vrst, saj je v teh primerih ukrepanje lažje in učinkovitejše. Pomembno je tudi seznanjanje javnosti in mladine z možnimi škodljivimi posledicami, predvsem v znanih primerih, ko ljudje namerno želijo invazivno vrsto naseliti, največkrat kot okrasno rastlino.

Odstranitev invazivnih vrst v okolici Dragovega doma bo dober primer tovrstne dobre prakse. Prvič, planinska kočica se nahajajo v naravnem okolju, kamor invazivne vrste nedvomno ne spadajo. Drugič, planinci, člani PD Zabukovica tako vodstvo kot članstvo, so ljubitelji in poznavalci narave in jim je o neprimernosti take ureditve okolice lažje prepričati. Tretjič, v okolici kočice se invazivke, z izjemo octovca še niso naselile množično, kar olajša njihovo iztrebitev. Četrto, planinci opravijo to delo v okviru prostovoljskih organiziranih in koordiniranih akcij, kar zagotavlja uspešnost. Petič, ker so planinci organizirani in stalno prisotni na Homu, lahko zagotavljajo stalnost pri zatiranju, kar je pri mnogih prostovoljskih akcijah zatiranja invazivnih vrst pogosto problem. Stalnost in doslednost sta temeljna pogoja uspešnosti zatiranja invazivk.

Šestič, zelo velik vzgojni vpliv ima ta akcija na planinski podmladek, zato ga moramo v to aktivnost ves čas dejavno vključevati. Sedmič, tudi izletnike, ki redno ali občasno obiskujejo dom, lahko ob tem poučimo, da so invazivne vrste naravi in tudi ljudem škodljive in nevarne. Nenazadnje, tudi za najširšo javnost in medije je tak naravovarstveno naravnan ukrep zanimiv in poučen.

Planinci lahko pokažemo drugim, da lahko za okrasitev doma in okolice namesto tujerodnih vrst, ki so že ali so lahko potencialno invazivne, uspešno uporabimo domače, avtohtone drevesne in grmovne, pa tudi zeliščne vrste.

Iz naštetega sledi, da se moramo v PD Zabukovica projekta lotiti čim prej ter ga v sodelovanju z deležniki dosledno izpeljati.

Z nalogo sem skušal pristojne spodbuditi k dejanju in nakazati smernice dela. Upam, da mi je to tudi uspelo ter da bodo nadležni octovci in druge neprimerne rastlinske vrste kmalu odstranjeni iz okolice Dragovega doma na Homu.

Fotografije:

Vse fotografije: Boris Luka Lukanc

Risba: PZS <https://www.pzs.si/drustva.php?pid=255>

Viri in literatura:

- Kotar, Marijan, Brus, Robert, 1999, Naše drevesne vrste. Slovenska matica.
- Petkovšek V., 1953. Prispevki k adventivni flori slovenskega ozemlja. Zbornik za kmetijstvo in gozdarstvo 1: 68-79.
- Terenski priročnik za prepoznavanje tujerodnih vrst v gozdovih. GIS 2017 povezava na priročnik na spletu: <https://www.invazivke.si/dat/prirocnik.pdf>
- [https://tujerodne-vrste.info/wp-content/uploads/2018/01/Projekt Thuja Ubeznice z vrtov ponatis 2012.pdf](https://tujerodne-vrste.info/wp-content/uploads/2018/01/Projekt_Thuja_Ubeznice_z_vrtov_ponatis_2012.pdf) (poljudna brošura projekta Thuja)
- <https://www.invazivke.si/> spletni portal o odkrivanju in obveščanju ITV
- <https://www.program-podezelja.si/sl/knjiznica/240-invazivne-rastline-in-kmetijstvo-1/file> brošura o invazivnih rastlinah v kmetijski krajini (dobre fotografije)
- www.pdzabukovica.si
- www.travisca.si LIFE Ohranjanje in upravljanje suhih travnišč v Vzhodni Sloveniji
- www.tujerodne-vrste.info Projekt LIFE ARTEMIS – Osveščanje, usposabljanje in ukrepanje za invazivne tujerodne vrste v gozdu
- www.vrtnarava.si

Slika: Razgled od Dragovega doma proti vzhodu in severovzhodu